

Skutečně
zdravá škola

Konference Skutečně zdravá škola 2020

SŮL NAD ZLATO

Ing. Lenka Pokorná,
lektorka a regionální koordinátorka programu

SŮL

- Soli si cenili již staří Řekové, kteří ji označili **za božskou**.
- **Chlorid sodný (NaCl)** je sloučenina běžně známá pod označeními **kuchyňská sůl/ jedlá sůl** nebo jen jako **sůl**.
- V přírodě se vyskytuje v podobě nerostu **halitu**, známého též pod názvem *sůl kamenná*.
- Sůl = **40 % sodíku (Na)** a **60 % chloridu (Cl)**
- **Jedná se o velmi důležitou sloučeninu potřebnou pro životní funkce většiny organismů:**
 - 1) udržování rovnováhy mezi tekutinami uvnitř buněk a v mezibuněčném prostoru
 - 2) je nezbytná pro přenos nervových vzruchů a kontrakci svalů, rovněž při membránových procesech

Pozitivní vliv na naše zdraví

- Prevence proti:

- ✓ střevním potížím
- ✓ bolestem v krku
- ✓ kloktadlo
- ✓ dávidlo

- Koupele:

- ✓ uvolňuje nervový systém,
- ✓ léčí kožní problémy,
- ✓ utišuje bolest zad a končetin,
- ✓ uvolňuje svalové napětí
- ✓ pomáhá tělo zbavovat škodlivých látek
- ✓ snižuje nepravidelný srdeční rytmus
- ✓ brání kornatění tepen, snižuje krevní sraženiny a krevní tlak,.....

Doporučená denní dávka

- WHO doporučuje u zdravé populace:
 - Dospělý člověk 5g/den
 - Děti 1-3 roky 2g/den
 - 4-6 let 3g/den
 - 7-10 let 4g/den

- **Realita?** Každý Čech sní **za rok 6 kg soli**.
➔ Na den včetně kojenců tak připadá 16,5g = **3x víc**, než je doporučená dávka!

! Při tom 4 gramy jsou ukryté v potravinách, takže na dosolení a do pokrmů nám zbývá pouze 1 gram.

V čem je nejvíce soli?

1. **průmyslově zpracov. potraviny**
2. **hotové pokrmy** (uzeniny, konzervované maso, většina sýrů, polévky a omáčky v prášku, polévková koření, aj.),
3. **pečivo**

1 porce tohoto pokrmu = 5g soli

- Kde bychom ji nečekali:
 - Snídaňové cereálie,
 - Minerální vody,
 - Slazené nápoje,
 - Sušenky, tyčinky,...

Tabulky srovnání potravin

Obsah soli ve významných zdrojích

Potravina	g/kg	Potravina	g/kg
Maso vepřové	1,12 -1,50	Vejce	3,37
Maso kuřecí	1,17	Chléb celozrnný	10 - 15
Játra vepřová	1,92	Luštěniny	0,05 – 1,37
Ryby	1,62 – 3,00	Špenát	1,50 – 3,00
Mléko plnotučné	1,20 – 1,25	Čokoláda mléčná	7,00
Sýry	1,125 – 35,25	Poděbradka	1,25

■ Dehydratované výrobky z brambor

Název (výrobce)	sůl ve 100 g	sůl v porci	1 porce vyčerpá z denního příjmu
Vitana Bramb. knedlíky bez lepku (Vitana Byšice)	0,8 g	1,6 g	32 %
Bramborová kaše s mlékem (Brabec Horažďovice)	0,62 g	1,86 g	37 %
Easyfoods Bramborové knedlíky (Natura Havl. Brod)	1,11 g	2,22 g	44 %
Natura Bramborák (Natura Havlíčkův Brod)	1,65 g	3,3 g	66 %
Exquisit Herzogin Kartoffeln, bramb. pusinky (Něm.)	1,1 g	3,3 g	66 %
Korrekt 6 Knödeln halb&halb (Německo)	1,02 g	3,37 g	67 %

■ Hotové pokrmy

Název (výrobce)	sůl ve 100 g	sůl v porci	1 porce vyčerpá z denního příjmu
Ponnath Vegetariánský řízek (Německo)	1,7 g	1,7 g	34 %
Mamma Emiliana Tortellini, pln. těstoviny (Itálie)	1,33 g	3,33 g	67 %
Heli Vepřový řízek s bramb. sal. (Food Fresh ČR)	1,07 g	3,96 g	79 %
Švéda Fazole s klobásou (Švéda Quality ČR)	1,37 g	4,93 g	99 %
Frischeria Lovecká sekaná (Německo)	1,25 g	5 g	100 %
Vegetaria Vegetariánské knedlíčky (Německo)	2,6 g	5,20 g	104 %

Zdroj: [Ve kterých potravinách se skrývá sůl a nevíte o tom?](#)

Prof. Ing. Jana Dostálová, CSc., 26. 10. 2018

Negativní vliv na naše zdraví

- Extrémní zátěž pro srdíčko a celý kardiovaskulární systém ➡ **vysoký krevní tlak (KT) a jiné nežádoucí faktory, zakládající podmínky pro vznik závažných srdečně-cévních onemocnění v dospělosti.**
- Zadržování tekutin v těle, které je způsobeno zvýšeným příjmem sodíku, zvyšuje KT.
- Zvýšený KT je jedním z důležitých rizikových faktorů vývoje aterosklerózy, tedy ucpávání cév ➡ **infarkt nebo mozková mrtvice.**
- Nadbytečný příjem soli = zvýšené vylučování sodíku močí = zvýšené ztráty vápníku močí ➡ **osteoporóza**

Negativní vliv na naše zdraví

- Konzumací slaných jídel = **větší žízeň** ➡ **zapijení** slazeným nápojem s vysokým obsahem cukru ➡ **nadváha**.
- **Zvyk na slanou chuť** již v předškolním věku ➡ vyžádání této chuti i v dalších letech.
- Přirozeně si vybírají jídla nadměrně slaná, aby uspokojily své chuťové = **naučené potřeby**.

sůl = droga ➡ **ZÁVISLOST**

- Vědci zjistili **silnou závislost na dané množství soli**, která se podobá závislosti na heroinu či kokainu = stejně jako **CUKR!**
- Studie také prokázala, že jakmile se do mozku dostala informace, že myš pozřela sůl, udělá se jí tzv. "**lépe**" ještě dřív, než by to bylo fyzické možné.

Současný stav ve školních jídelnách

- **Skutečně zdravá škola** provádí v rámci **Analýzy školní jídelny Monitoring soli**.
- Do dnešního dne bylo provedeno **117** těchto analýz.
- Monitoring soli spočívá v **zapisování spotřeby přímé a nepřímé soli** (obsažené v polotovarech, hotových pokrmech a dochucovadlech) do předdefinovaných karet pokrmu.
- Monitoring probíhá ve školní jídelně **po dobu 5 dní**.
- Následně jsou karty pokrmů vyhodnoceny, viz příklad

Polévka		Hlavní pokrm I		Celkem
<i>název</i>	<i>sůl (g) /porce</i>	<i>název</i>	<i>sůl (g) /porce</i>	<i>sůl (g) /celková porce</i>
Vločková s bramborem a zeleninou		Krůtí nudličky po cikánsku, rýže + luštěninová rýže	3,53	4,74
	1,21	Rizoto z pečené dýně a králíka, mrkvový salát	3,62	4,83
Rajská s těstovinou		Zapečené těstoviny s kuřecím masem a brokolicí, zelný salát s mrkví	4,59	6,25
	1,66	Hovězí vařené, dušená zelenina s bramborem	4,12	5,78
Francouzská rybí		Staročeská masová směs s bramborovým knedlíkem	4,96	6,59
	1,63	Smažený karbanátek s bramborovou kaší, kompot	5,44	7,07
Zeleninová s quinoou		Máslové fazole v křenové omáčce s krůtím masem a chlebem	3,34	4,74
	1,40	Pečený pstruh na bylinkách se šťouchanými bramborami s cibulkou a pórkem	2,21	3,61
Gulášová		Květákový mozeček, brambor, okurkový salát	4,38	5,87
	1,49	Žemlovka s jablky a tvarohem	1,12	2,61

* Přepočteno na koeficient 1 (věk 15+)

Polévka		Hlavní pokrm I		Celkem
<i>název</i>	<i>sůl (g) /porce</i>	<i>název</i>	<i>sůl (g) /porce</i>	<i>sůl (g) /porce</i>
Zeleninová s těstovinou	1,32	Vepřová kýta na kari, rýže	3,5	4,82
Z vaječné jíšky	1,23	Zapečený květák, brambory, okurkový salát	3,73	4,96
S kuřecím masem a rýží	1,57	Cizrna po toskánsku, chléb, moučník	1,07	2,64
Celerová s pohankovými vločkami	1,38	Kuřecí řízek, těstovinový salát	2,40	3,78
S drobením a zeleninou	1,30	Koprová omáčka, vajíčko, houskový knedlík	2,73	4,03

*Přepočteno na koeficient 1 (věk 15+)

Je třeba počítat s množstvím soli **v obědovém menu** tak, aby "zbývalo" i na snídani, svačiny a večeři = **max 35%** množství soli z denního příjmu (tj. 1,75g z 5g, věk 15+).

Současný stav ve školních jídelnách

- Nejhorší doposud vyhodnocené jídlo je **knedlo, zelo/špenáto, vepřo.**
 - **90% školních jídelen přesoluje ☹**
 - Nevážení množství instantních směsí, koření a soli nebo odhad pomocí hrstí či „**od oka**“,
 - Přetrvávající dochucování **pomocí instantních výrobků,**
 - Při přípravě stravy je určujícím faktorem chuť finálního pokrmu a **chuťová preference kuchaře,**
 - Ochutnávka jednou osobou bez znalosti a zkušenosti se správnou koncentrací soli,
 - Neznalost **číst etikety,**
 - Nesledování výrobní praxe personálu školních jídelen vedením školy.
-
- Na příliš vysokou spotřebu soli upozorňuje i MZR a proto hlavní hygienik vyhlásil výzvy „**Solme s rozumem**“, která vybízí jídelny a restaurace ke snižování množství soli v pokrmech.

Co s tím můžeme udělat?

- Naší tendencí není pokrmy nedosolovat, ale nepřesolovat.
- Oběd = **max. 2g soli/porce** pro věk 15+
- Odstraňte v jídelnách slánky ze stolů (i u dospělých strávníků)
- Omezte používání předpřipravených ingrediencí a směsí
⇒ **vařte z čerstvých surovin**
- Čtete obaly výrobků ⇒ kolik % soli obsahují
- Nahrazujte sůl jinými přísadami ⇒ **bylinkami** či dochucovadly, které mají přirozeně slanou chuť (Umeocet, Shoyu,..)
- **Snižujte množství soli postupně** vždy o **15 až 20 %** každý měsíc ⇒ požadovaná hodnota za relativně krátký čas!

Co s tím můžeme udělat?

- **Osvěta!** Informujte na třídních schůzkách o tom, že jste se připojili k výzvě MZR a o rizicích nadměrného solení.
- Posilujte schopnosti dětí při výběru a nakládání s potravinami, včetně hodin vaření.
- **Zařad'te do vyučovacích hodin** v prvouce, chemii nebo biologii **informaci o maximálním doporučeném příjmu soli 5 g denně** a potravinách, které jí obsahují nejvíce.
- **Příklad ze zahraničí:** Ve Finsku je od roku 1970 trvale vedena **celostátní kampaň za snižování solení**. Během 35 let bylo solení zredukováno na 1/3. To bylo spojeno se snížením krevního tlaku o 10 mm/Hg v populaci, a **tím se i snížila úmrtnost na infarkt a mrtvici o 75 %**.

Diskuze

Děkuji za pozornost

Mysleme na své zdraví i zdraví našich dětí

= používejme **sůl**, jako by to bylo **zlato**

Ing. Lenka Pokorná,
lektorka a regionální koordinátorka
programu

